

УДК 65.012.8(477)

Доценко І. О.

Хмельницький національний університет

ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ОЦІНЮВАННЯ РІВНЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА З УРАХУВАННЯМ ВПЛИВУ ПІДПРИЄМНИЦЬКИХ РИЗИКІВ

Досліджено взаємопов'язаність і взаємовплив ризиків та економічної безпеки підприємства. Оцінено вплив підприємницьких ризиків за складовими економічної безпеки. Висвітлено послідовність інтегральної оцінки рівня економічної безпеки підприємства.

Ключові слова: підприємницький ризик, економічна безпека, інтегральний індекс, інтегральна оцінка, індикатор економічної безпеки.

Постановка проблеми. Економічну безпеку підприємства характеризує сукупність кількісних та якісних показників. Найважливішим серед них вважається рівень економічної безпеки, який можна оцінити як з якісного, так і з кількісного боку. Значення цього показника показує можливість стійкого і максимально ефективного функціонування підприємства на сучасному етапі його розвитку і потенціал зростання в майбутньому. Тому, для поліпшення ефективності діяльності підприємств необхідно є розробка відповідної системи оцінки рівня економічної безпеки підприємства з врахуванням впливу підприємницьких ризиків.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сучасна економічна література обмежується лише поверховим розглядом існуючих методик оцінки економічної безпеки підприємства і не дає жодних конкретних рекомендацій, яку із них краще застосовувати при впливі того чи іншого виду ризику.

При індивідуальному використанні жодна із існуючих методик оцінки рівня економічної безпеки підприємства не дає достовірних результатів. Аналіз економічної літератури, зокрема праць Андрощук Г. А., Арєф'єва О. В., Варналія З. С., Войнаренка М. П., Гаврилюка А. М., Донця Л. І., Іванюти Т. М., Камлика М. І., Козаченко Г. В., Ляшенко О. М. Олейникова Є. А., Пономарьова В. П., Яременко О.Ф. довів, що більшість наявних наукових джерел присвячена аналізу загальних методик оцінки економічної безпеки, проте доцільність їх використання з врахуванням рівня впливу підприємницьких ризиків не була розкрита в достатній мірі.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Більшість вітчизняних та зарубіжних розробок методик оцінки рівня економічної безпеки присвячено проблемам забезпечення економічної безпеки регіону та держави, а питанням безпеки підприємств приділяється значно менше уваги. Завдяки оцінці рівня економічної безпеки підприємства можна проаналізувати ефективність діяльності організації, виявити її проблемні ділянки та попередити можливі загрози для бізнесу, що можуть виникнути при настанні того чи іншого ризику. Саме тому розробка методики оцінки економічної безпеки підприємства з врахуванням впливу підприємниць-

ких ризиків є важливою в сучасних умовах, що обумовлює актуальність наукового дослідження і дозволяє сформулювати мету і ключові завдання наукової статті.

Мета статті. Головною метою цієї роботи є розробка інтегральної оцінки рівня економічної безпеки підприємства і визначення послідовності її застосування з урахуванням впливу підприємницьких ризиків.

Виклад основного матеріалу. Аналіз основних методик визначення рівня економічної безпеки підприємства [1, 2, 3, 4, 5] дозволяє стверджувати, що кожна з них має певні обмеження у використанні, відтак не дає змоги повно і точно визначити існуюче становище підприємства. А саме, варто зазначити, що:

- різноманітність підходів до оцінки економічної безпеки підприємства обумовлюються різними цілями, які ставляться під час оцінки;
- в методиках виділяються різні групи і системи показників, проте відсутні показники, котрі дозволяють оцінити такі складові економічної безпеки як ринкова, інтерфейсно-силова, правова, екологічна;
- проблематично практично застосовувати запропоновані методики, оскільки відсутні статистичні дані для проведення розрахунків;
- система показників перевантажена, що викликає труднощі й ускладнює проведення оцінки. Велика кількість показників не підвищує точність і достовірність оцінки.

Саме тому, пропонуємо здійснювати розрахунок інтегрального індексу економічної безпеки підприємства на основі оцінки впливу чинників підприємницького ризику. Інтегральний індекс служить для отримання інформації про стан економічної безпеки підприємства в цілому або окремих її складових.

З метою упорядкування понятійного апарату дослідження є необхідність уточнити сутність терміну «економічний індикатор». Оскільки він походить із західної науки, доцільно звернутися в першу чергу до її доробок. Поняття, терміноване цим словосполученням, визначається провідними зарубіжними виданнями без суттєвих розбіжностей. Декілька довідників з економіки пропонують розглядати економічний індикатор як серію статистичних даних, що використовуються економістами для аналізу і прогнозування змін у економічній діяльності. Коротка Британська енциклопедія інтерпретує економічні показники як статистику, що використовується для визначення стану загальної економічної активності, особливо для прогнозування майбутнього. Маркетинговий словник визначає економічні індикатори як індекси, що визначаються на основі даних, зібраних за тривалий період, і показують умови бізнесу та загальну економічну активність [6].

У вітчизняній науковій літературі індикатор розглядається як цифровий показник зміни економічної величини, що використовується для обґрунтування економічної політики, спрямованості розвитку економічних процесів та оцінки їх результатів [7]. Необхідно також зазначити, що в сучасній економічній літературі поруч з терміном «індикатор» часто вживається термін «показник». Деякі вітчизняні автори намагаються їх розмежувати, посилаючись на їх різне змістове наповнення. Однак з огляду на відсутність в англійській мові відповідного лінгвістичного аналога та

несуттєві у економічному контексті тонкощі, що відрізняють два вказаних слова, можна розглядати «індикатор» і «показник» як взаємозамінні поняття, що можуть на рівних вживатися у наукових текстах [6].

З огляду на вищенаведені міркування, пропонуємо індикатори – показники економічної безпеки підприємства, розглядати як орієнтований економічний показник вимірювання, що дає змогу певною мірою передбачити, в якому напрямі слід очікувати розвиток економічних процесів.

Комплексний інтегральний індекс економічної безпеки підприємства визначається поетапно на основі врахування впливу підприємницьких ризиків. Вважаємо за доцільне враховувати рівень підприємницького ризику за складовими економічної безпеки як показник-індикатор для визначення рівня економічної безпеки підприємств. Система показників-індикаторів, що одержали кількісний вираз, дозволяє завчасно сигналізувати про небезпеку і вживати заходи з її попередження. Запропонована методика побудована на розрахунку 10 часткових індикаторів (складових) економічної безпеки, поділених на 6-10 груп індексів, якими виступають ризики впливу на безпеку підприємства та визначені інтегрального індексу економічної безпеки підприємства. Кожен із запропонованих індикаторів складається із найбільш важливих чинників підприємницьких ризиків, які відображають окремі напрямки впливу ризиків та формують стабільність діяльності підприємства.

Саме тому ми пропонуємо здійснювати розрахунок інтегрального індексу економічної безпеки підприємства за етапами, що відображені на рис.1.

Рис. 1. Послідовність інтегральної оцінки рівня економічної безпеки підприємства*
*розроблено автором з використанням джерел [6, 8]

На першому етапі визначення рівня економічної безпеки підприємства здійснюється підбір сукупності індикаторів, які використовуватимуться для оцінювання стану функціональних складових економічної безпеки.

Огляд економічної літератури з питань економічної безпеки [4, 7, 8] показав, що в більшості методик основна увага приділяється дослідженню тільки фінансових показників, які присутні в офіційній бухгалтерській звітності. На наш погляд, фінансово орієнтовані системи показників – індикаторів не охоплюють повною мірою комплексності процесів управління економічною безпекою підприємств. Фінансові показники описують значну кількість, проте все ж не всі процеси діяльності підприємства, й забезпечують односторонню спрямованість і перешкоджають адекватним діям із забезпечення економічної безпеки підприємства.

Для оцінки стану економічної безпеки використовують відомі статистичні індикатори й класичні залежності. Однак, циклічний характер розвитку ринку із глибокими, слабо прогнозованими кризами, особливо останніх десяти років, зумовлює необхідність розробки й застосування спеціальних систем показників-індикаторів, що досліджують кон'юнктуру і дають можливість завчасно сформулювати уявлення про виникаючі загрози для успішної діяльності підприємства.

Розробка ефективної системи індикаторів економічної безпеки – складна методологічна проблема, оскільки, як відзначає Гутман В. Г. [9, с. 75] їх кількість і якість повинна бути достатньою для того, щоб завчасно й адекватно сигналізувати про виникнення і розвиток дестабілізуючих тенденцій в економіці, одночасно не обтяжуючи систему економічної безпеки, яка створена для безпомилкового і оперативного реагування на можливі загрози.

На нашу думку, основними принципами в процесі формування системи показників-індикаторів економічної безпеки підприємства повинні стати простота проведення, оперативність розрахунків та збалансованість відібраних показників-індикаторів.

При формуванні системи індикаторів-показників необхідно враховувати їх незалежність (відсутність функціональної або тісної залежності між критеріями), повноту (облік усіх якісних сторін суб'єкта), інформативність (змінюваність значень критеріїв у часі і просторі), вимірюваність (визначення типів шкал вимірювання критеріїв) та стабільність (незмінність складу системи критеріїв для порівняння оцінок управління в стратегічному плані).

Для здійснення даної процедури нами пропонується використання якісного аналізу ранжування чинників ризиків підприємств легкої промисловості за складовими економічної безпеки наведеними в табл. 1.

На другому етапі здійснюється визначення ймовірності індикаторів економічної безпеки підприємства. Найпоширенішим методом, який використовується у процесі оцінки, є метод експертних оцінок, на основі якого отримується необхідна інформація щодо підприємницьких ризиків, що можуть загрожувати діяльності підприємств легкої промисловості, за результатами обробки та узагальнення думок досвідчених підприємців або фахівців.

Таблиця 1

**Визначення економічної безпеки підприємства
на основі чинників підприємницьких ризиків**

Чинники підприємницьких ризиків за складовими економічної безпеки підприємства	
Фінансова складова	Інтерфейсно слова складова
<p>Ризик зміни цін на сировину, матеріали, енергоресурси і т.д</p> <p>Ризик зниження фінансової стійкості підприємства (прибутковості, рентабельності, абсолютної та поточної ліквідності, тощо).</p> <p>Ризик зміни вартості фінансових інструментів</p> <p>Ризик затримки або несплати дебітором боргів</p> <p>Ризик неможливості погашення кредиторської заборгованості</p> <p>Ризик, пов'язаний зі зміною курсу валюти</p> <p>Ризик, пов'язаний із змінами цін на обладнання</p> <p>Ризик, пов'язаний з падінням купівельної спроможності грошей</p> <p>Ризик, пов'язаний зі знецінюванням активів підприємства, нестачею обігових коштів</p> <p>Ризик, пов'язаний з неплатоспроможністю покупця</p>	<p>Ризик можливості непередбачених змін умов взаємодії з економічними контрагентами</p> <p>Ризик рейдерства на підприємстві</p> <p>Ризик фізичного та морального впливу на керівництво підприємства</p> <p>Ризик фізичного та морального впливу на провідних спеціалістів підприємства</p> <p>Ризик зниження репутації керівництва підприємства</p> <p>Ризик зниження ділової репутації підприємства</p> <p>Ризик втрати майна підприємства, крадіжок</p> <p>Ризик посягання на майно та активи підприємства</p> <p>Ризик втрати економічної незалежності підприємства</p>
Техніко-технологічна складова	Кадрова складова
<p>Ризик появи в конкурентів нової технології виробництва з меншими витратами</p> <p>Ризик відсутності уваги до впровадження інновацій, заохочувальних заходів щодо винахідництва та раціоналізаторства з боку держави</p> <p>Ризик відсутності уваги до впровадження інновацій, заохочувальних заходів щодо винахідництва та раціоналізаторства з боку керівництва підприємства</p> <p>Ризик, пов'язаний з неефективністю інноваційної діяльності підприємства</p> <p>Ризик, пов'язаний з відсутністю технологічних змін</p> <p>Ризик, пов'язаний з позаплановими простоями обладнання</p> <p>Ризик нераціонального використання виробничих потужностей</p>	<p>Ризик, пов'язаний з надлишком/недостатністю робочої сили</p> <p>Ризик, пов'язаний з професійною непрацездатністю персоналу</p> <p>Ризик, пов'язаний з «конфліктом поколінь» (склад колективу за віком)</p> <p>Ризик, пов'язаний із недотриманням техніки безпеки, завданням шкоди персоналу, порушенням дисципліни</p> <p>Ризик підвищення кількості працюючих пенсіонерів серед персоналу підприємства</p> <p>Ризик високого рівня травматизму на робочих місцях</p> <p>Ризик відтоку кваліфікованої робочої сили, вибуття ключових співробітників підприємства</p> <p>Ризик недостатнього зростання заробітної платні</p> <p>Ризик зростання заборгованості по заробітній платні</p> <p>Ризик недостатньої якості управління або «управлінської команди»</p>
Ресурсна складова	Екологічна складова
<p>Ризик несвоєчасного забезпечення основними видами ресурсів</p> <p>Ризик нераціонального використання сировини і матеріалів</p> <p>Ризики неможливості заміни ресурсів</p> <p>Ризик ефективності реалізації ресурсів</p> <p>Ризик недобросовісного планування ресурсів</p> <p>Ризик досягнення конкурентоспроможності продукції</p> <p>Ризик забезпеченості власними ресурсами</p> <p>Ризик стабільності попиту на продукцію</p>	<p>Ризик, пов'язаний з шкідливістю виробництва</p> <p>Ризик, пов'язаний з надзвичайними і аварійними ситуаціями</p> <p>Ризик, пов'язаний зі збільшенням гранично допустимої концентрації шкідливих викидів</p> <p>Ризик, пов'язаний із забрудненням навколишнього середовища</p> <p>Ризик втрати здоров'я працівниками підприємства через невідповідність умов праці існуючим нормативам</p> <p>Ризик недостатнього забезпечення відповідності екологічності результатів виробництва затвердженим нормативним актам</p>

Продовження таблиці 1

Інтелектуальна складова	Інформаційна складова
Ризик несанкціонованого використання інтелектуальної власності підприємства із корисливою метою Ризик викрадення дизайнерських ідей Ризик втрати інтелектуальної власності підприємством Ризик морального зносу інтелектуального капіталу Ризик відсутності креативного типу мислення, професіоналізму працівників Ризик недостатності інтелектуального потенціалу для інвестування Ризик зниження питомої ваги інженерно-технічних працівників і науковців у загальній кількості працюючих Ризик зниження раціоналізаторської та винахідницької активності	Ризик відсутності або недостатності економічних досліджень та використання їх результатів Ризик недостатнього рівня забезпечення необхідною для роботи інформацією за обсягом, якістю і своєчасністю надання Ризик помилки при зборі інформації Ризик розголошення конфіденційної інформації Ризик зниження якості інформації Ризик несанкціонованих дій по знищенню, спотворенню, блокуванню інформації Ризик підробки інформації Ризик зовнішніх і внутрішніх атак на інформаційну безпеку підприємства Ризик заволодіння носіями інформації
Правова складова	Ринкова складова
Ризик, пов'язаний зі страйками, народними хвилюваннями Ризик, пов'язаний зі зміною цін на енергоносії Ризик, пов'язаний зі зміною політичної ситуації в країні Ризик, пов'язаний з відносинами з повноважними органами Ризик, пов'язаний з політичними особливостями регіону, де розташоване виробництво Ризик, пов'язаний з незапланованими обмеженнями господарської діяльності підприємства з боку держави Ризик порушення юридичних прав працівників та підприємства Ризик посилення штрафних санкцій Ризик зростання процентних ставок за кредитами, неконтрольованої грошової емісії, інфляційних процесів, нестабільності валюти та грошової політики	Ризик зменшення частки ринку яку займає підприємство Ризик послаблення конкурентних позицій і спроможності протидіяти конкурентному тиску Ризик зниження адаптаційних можливостей підприємства до змін ситуації на ринку, відставання від вимог ринку Ризик зміни наявної та якісної інформації про конкурентів, постачальників Ризик відсутності або недостатності маркетингових досліджень та використання їх результатів Ризик, пов'язаний з недооцінкою можливостей конкурентів Ризик невдалого позиціонування товару на ринку Ризик втрати коштів у результаті зміни національної грошової одиниці Ризик зниження попиту на продукцію

З метою отримання детальної інформації щодо ризиків, які найбільш важливі в діяльності підприємств легкої промисловості, та визначення сили такого впливу, необхідно застосовувати метод експертних оцінок на основі анкетного опитування.

Для узагальнення оцінок експертів використовуємо метод адитивної згортки показників, який використовується у тому випадку, коли індикатори незалежні по значущості і їх можна виміряти в кількісній шкалі.

Величина відносної ймовірності впливу індикаторів визначається за формулою:

$$v_i = \frac{\sum_j a_{ij}}{\sum_i \sum_j a_{ij}}, \quad (1)$$

де a_{ij} – бальна оцінка значущості i -го індикатора, яка дана j -м експертом тому значенню показника;

j – індекс експерта;

i – індекс критерію;

n – кількість індикаторів;

m – кількість експертів.

Третій етап полягає у наданні показникам економічної безпеки вагових коефіцієнтів. Ваговий коефіцієнт – числовий відносний показник, який характеризує ступінь вагомості або важливості його прояву на діяльність підприємства. Загальновідомим залишається факт про неоднозначність ступеня впливу окремих факторів на підсумковий результат.

Для ефективного управління діяльністю підприємства, з врахуванням впливу ризиків на його економічну безпеку, виникає необхідність проведення попереднього ранжування чинників ризиків для відсікання не впливових або несуттєвих, за допомогою визначення вагових коефіцієнтів важливості показників економічної безпеки підприємства. За умов фрагментарності теоретичних досліджень з цього питання та значної невизначеності середовища для вирішення поставленої задачі ми пропонуємо оцінити чинники підприємницького ризику в зіставленні із величиною факторів загроз, які більшою чи меншою мірою впливають на діяльність підприємства.

На основі експертного аналізу вибирають інформативні для фінансово-господарської діяльності підприємства чинники ризику і визначають їх вагові коефіцієнти.

На четвертому етапі здійснюється визначення рівня кожної складової економічної безпеки підприємства. Розрахунок інтегрального індикатора за кожною сферою здійснюється за формулою:

$$l_j = 1 - R_j, \quad (2)$$

де l_j – інтегральний індикатор складової економічної безпеки підприємства;

R_i – узагальнюючий рівень i -тої складової економічної безпеки підприємства, який розраховується за формулою:

$$R_i = \frac{\sum_j v_{ij} \cdot w_{ij}}{n_i}, \quad (3)$$

де v_{ij} – ваговий коефіцієнт i -го індикатора, яка дана j -м експертом i -тому значенню показника;

w_{ij} – ймовірність прояву i -того індикатора, який даний j -м експертом i -тому значенню показника;

n_i – кількість рівнів i -ої складової економічної безпеки.

Оскільки між рівнем підприємницького ризику за i -тою складовою економічної безпеки та економічною безпекою підприємства існує обернена залежність – зростання рівня підприємницького ризику погіршує рівень економічної безпеки, і навпаки – необхідно знаходити різницю між найвищим значенням узагальненої оцінки рівня i -ої складової економічної безпеки та розрахунковим значенням складової безпеки.

Відповідно даною дією здійснюється нормалізацію показників-індикаторів, яка являє собою перехід до такого масштабу вимірювань, коли «найкращому» значенню показника відповідає значення 1, а «найгіршому» – значення 0, оскільки ризики є дестимуляторами для економічної безпеки підприємства.

На п'ятому етапі здійснюється конкретизація вагових коефіцієнтів складових економічної безпеки підприємства, які показують відносну

важливість відповідної складової економічної безпеки підприємства в загальній сукупності складових. Вони визначаються шляхом ранжування складових економічної безпеки підприємства із присвоєнням їм питомих ваг у частках одиниці. Для визначення вагових коефіцієнтів можуть бути використані: метод експертних оцінок, прийоми кореляційного аналізу, метод графів та інші економіко-математичні методи. Однак використання зазначених методів ускладнюється тим, що вагові коефіцієнти стандартизованих одиничних показників у підсумковій оцінці економічної безпеки підприємства не піддаються безпосередньому виміру жодним із вищезгаданих методів. У зв'язку з цим перспективним є застосування методу експертних оцінок. Експертне оцінювання вагових коефіцієнтів економічної безпеки підприємства здійснювалося на основі анкетування.

На шостому етапі на основі запропонованої методики здійснюється визначення інтегрального індексу економічної безпеки підприємства, який розраховується за формулою:

$$I = \sum_{j=1}^n l_j \cdot d_j, \quad (4)$$

де d_j – вагові коефіцієнти складових економічної безпеки підприємства.

При цьому d_j задовольняє такі умови: $0 \leq d_j \leq 1$, а $\sum d_j = 1$. Інтегральний індикатор окремої складової економічної безпеки набуває найкращого «оптимального» значення, коли $l_j = 1$, і найгіршого значення, коли $l_j = 0$. Якщо рівень ризику за певною складовою економічної безпеки відсутній, відповідно збільшується вага іншої складової безпеки підприємства, що в сумі виключає вплив на значення загального рівня інтегрального індексу економічної безпеки підприємства.

Таким чином, процес забезпечення економічної безпеки підприємства можна розглядати як процес запобігання збиткам від негативних дій за різними напрямками фінансово-господарської діяльності шляхом оцінки реальних та потенційних внутрішніх та зовнішніх чинників підприємницьких ризиків, які є невід'ємною складовою діяльності будь-якого підприємства.

Запропонована оцінка економічної безпеки підприємства охоплює всі найбільш важливі аспекти управлінської діяльності, виключає дублювання окремих показників, дає змогу швидко отримати картину стану рівня безпеки підприємства. Розглянута методика має наявні переваги та може також використовуватися підприємствами для внутрішньої оцінки їх безпеки з метою виявлення сильних і слабких позицій підприємства. Інтегральний показник дає можливість оцінювати економічну безпеку як в динаміці, так і на певний момент часу. Тобто, вирішується головна проблема всіх загальноприйнятих показників – недосконалість статичних розрахунків, на підставі яких неможливо дійти обґрунтованих висновків стосовно погіршення чи поліпшення фінансово-економічного стану підприємства. Такий підхід дозволяє порівняти різні типи підприємств окремої галузі.

На основі проведеного аналізу, використовуючи метод експертних оцінок, пропонуємо виділяти наступні рівні економічної безпеки підприємства: високий, середній, задовільний, низький та критичний (табл. 2).

Найвищий ступінь безпеки досягається за умови, що весь комплекс індикаторів перебуває в межах допустимого інтервалу граничних значень, а

граничні значення одного показника досягаються незалежно від інших. Допустимий рівень підприємницького ризику не може досягатися одночасно за кожною складовою економічної безпеки підприємства. За одними складовими економічної безпеки ризику мають належний рівень, за іншими – ні.

Таблиця 2

Характеристика рівнів економічної безпеки підприємства на основі оцінки впливу підприємницьких ризиків

Рівні економічної безпеки підприємства	Показники рівня економічної безпеки підприємства	Характеристика стану підприємства відповідно до встановленого рівня економічної безпеки
Високий	$0,8 < l < 1$	Рівень впливу підприємницького ризику на стан економічної безпеки підприємства мінімальний (загрози господарській діяльності практично відсутні). Управління може бути обмежене аналізом рівня економічної безпеки, моніторингом можливих ризиків, визначенням пріоритетних напрямків подальшого розвитку підприємства.
Середній	$0,6 < l \leq 0,8$	Помірний рівень впливу підприємницького ризику на рівень економічної безпеки підприємства дозволяє забезпечити стабільний розвиток підприємства. Реалізація управлінських заходів повинна бути спрямована на підвищення рівня окремих складових економічної безпеки підприємства.
Задовільний	$0,4 < l \leq 0,6$	Допустимий рівень впливу ризику на стан економічної безпеки підприємства, характеризується великою ймовірністю виникнення втрат, що не перевищують розмір очікуваного прибутку, тобто підприємство може отримати як збиток, так і прибуток.
Низький	$0,2 < l \leq 0,4$	Критичний рівень впливу ризику на стан економічної безпеки – можливий розмір втрат, за яких підприємство може не тільки не одержати прибутку, а й втратити всі кошти, вкладені в господарську діяльність. Високий ризик втрати платоспроможності.
Критичний	$0 < l \leq 0,2$	Стан економічної безпеки підприємства під впливом катастрофічних ризиків характеризує діяльність, коли можливі втрати перевищують виручку і можуть досягти величини, що дорівнює майновому стану підприємства. Підприємство є неплатоспроможним.

Висновки і пропозиції. Таким чином, рівень підприємницьких ризиків є ключовим інструментом впливу на рівень економічної безпеки підприємства, що породжує необхідність розробки ефективного механізму управління підприємницькими ризиками в системі економічної безпеки підприємства, який дасть змогу підприємству забезпечити прийняття ефективних управлінських рішень, спрямованих на мінімізацію чи уникнення впливу ризику на діяльність підприємства, а отже і досягти високого рівня його економічної безпеки.

Список літератури:

1. Довбня С. Б. Діагностика рівня економічної безпеки підприємства / С. Б. Довбня, Н. Ю. Гічова // *Фінанси України*. – 2008. – № 4. – С. 88-97.
2. Козаченко Г. В. Економічна безпека підприємства : сутність та механізм забезпечення : [монографія] / Г. В. Козаченко, В. П. Пономарьов, О. М. Ляшенко. – К. : Лібра, 2003. – 280 с.
3. Корецький Б. Діагностика економічної безпеки суб'єктів господарювання в транзитивній економіці / Б. Корецький // *Наукові записки*. – 2006. – № 15. – С. 28-34.
4. Корчевська Л. О. Аналіз методик оцінки рівня економічної безпеки підприємства / Л. О. Корчевська, А. М. Деменська // *Економіка Криму*. – 2011. – № 1 (34). – С. 346-352.
5. Полозова Т. В. Оцінка рівня економічної безпеки підприємства: проблемні аспекти / Т. В. Полозова, М. Ю. Журавель // *Вісник економіки, транспорту і промисловості*. – 2010. – № 29. – С. 355-358.
6. Ковальова А. Д. Економічні індикатори зближення розвитку країн-членів ЄС та НАФТА [Електронний ресурс] / А. Д. Ковальова // *Збірник наукових праць «Гілея»*. – 2009. – №22. – Режим доступу до ресурсу : http://www.nbu.gov.ua/Portal/Soc_Gum/Gileya/2009_22/Gileya22/I12.pdf.
7. *Економічна енциклопедія* : у 3 томах. Т. 1. / [ред. кол. : С. В. Мочерний (відп. ред.), та ін.]. – К. : Академія, 2000. – 952 с.
8. Матвійчук Л. О. Методика визначення рівня фінансової безпеки машинобудівних підприємств / Л. О. Матвійчук // *Актуальні проблеми економіки*. – 2011. – № 5. – С. 109-114.
9. Березанська Н. І. Економічний ризик у суспільстві / Н. І. Березанська // *Фінанси України*. – 2003. – №8. – С. 74-76.

Доценко И. О.

Хмельницький національний університет

**ФОРМИРОВАНИЕ СИСТЕМЫ ОЦЕНКИ УРОВНЯ
ЭКОНОМИЧЕСКОЙ БЕЗОПАСНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЯ
С УЧЕТОМ ВЛИЯНИЯ ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСКИХ РИСКОВ**

Резюме

Исследовано взаимосвязь и взаимовлияние рисков и экономической безопасности предприятия. Оценено влияние предпринимательских рисков за составляющими экономической безопасности. Изложено последовательность интегральной оценки уровня экономической безопасности предприятия.

Ключевые слова: предпринимательский риск, экономическая безопасность, интегральный индекс, интегральная оценка, индикатор экономической безопасности.

Dotsenko I. O.

Khmelnytskyi National University

**FORMING OF EVALUATION SYSTEM OF THE LEVEL
OF ECONOMIC SECURITY OF ENTERPRISE TAKING
INTO ACCOUNT ENTREPRENEURIAL RISK**

Summary

It was investigated the correlation and interaction of risks and economic security of enterprise.. Influence of enterprise risks is appraised after the constituents of economic security. The sequence of integral estimation of economic strength of enterprise security is reflected.

Key words: enterprise risk, economic security, integral index, integral estimation, indicator of economic security.